

საბაკალავრო სწავლების პროფილირებისა და მისი სტატუსის ამაღლების შესახებ

უმაღლესი განათლების საბაკალავრო პროგრამები ხშირად ითხოვენ გაუმჯობესებას იმ მიზნით, რომ მათ ფარგლებში მომზადებული კადრები უფრო მოთხოვნადები გახდნენ შრომის ბაზარზე. ამ კადრებს უნდა გააჩნდეთ როგორც პროფესია, ისე სპეციალობა, რაც დამსაქმებელს ხელს შეუწყობს მათთვის ადეკვატური პოზიციის შერჩევაში. უპროფილო, ზოგადი მომზადების მქონე კადრები ვერ აკმაყოფილებენ სამსახურის პრაქტიკული საჭიანობის მოთხოვნებს და ხშირად ეთქმით უარი სამსახურში მიღებაზე. პროფილირებული სწავლებისთვის აუცილებელია მე-3 და მე-4 კურსებზე სპეციალობების მოდულების არსებობა მაპროფილებელი საგნებისთვის საკმარისი რაოდენობის სავალდებულო კრედიტების გამოყოფით. ასეთი მოდულური სისტემით შესაძლებელი ხდება სხვადასხვაგვარი შინაარსისა და სტრუქტურის მქონე „მეოჯორების“ და „მაინორების“ კომბინირებით პროფესიების ისეთი კონფიგურაციების შექმნა, რომლებსაც ექნებათ მეტი მოთხოვნა შრომის ბაზარზე. ეს შესაძლებელი გახდება მაშინ, თუკი ბაკალავრიატში სწავლების პირველი 2 წელი დაეთმობა პროფესიის საფუძვლების ათვისებას, ხოლო შემდეგი 2 წელი დაეთმობა პროფესიის ფარგლებში სპეციალობების ათვისებას.

ოთხნობიანი სწავლის შემდეგ მიღებული ბაკალავრის ხარისხი კურსდამთავრებულს უნდა უქმნიდეს უმაღლესდამთავრებულისთვის შესატყვისი სრულყოფილი დასაქმების და წარმატებული კარიერული ზრდის პერსპექტივებს. თუ ბაკალავრს არ აქვს მომავალში სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის განზრახვები, მაშინ ეს ხარისხი სრულიად საკმარისი უნდა იყოს მისი პროფესიული საჭიანობის მაღალეფექტიანად წარმართვისთვის. მიუხედავად 4 წლიანი ბაკალავრიატის საფეხურის სრულყოფილებისა და პრაქტიკაზე მისი ორიენტაციისა, როგორც წესი, ადგილი აქვს მის ხელოვნურ, გაუმართლებელ დაკნინებას და სრულყოფილი უმაღლესი განათლების მიღებისთვის მაგისტრატურაში სწავლის გაგრძელების აუცილებლობის შესახებ აზრის დამკვიდრებას. ეს არასწორია იმიტომ, ერთის მხრივ, მაგისტრატურაში მიღებული დამატებითი თეორიული ცოდნა დიდს ვერაფერს სძენს სამსახურებში პრაქტიკულ საჭიანობას, ხოლო, მეორეს მხრივ, მაგისტრატურისთვის დაწესებული სტუდენტთა კონტინგენტის შეზღუდული კვოტების გამო კურსდამთავრებული ბაკალავრების მხოლოდ 30%-ს გააჩნია მასში სწავლის გაგრძელების შესაძლებლობა, ხოლო მათი დანარჩენი ნაწილი კი - 70% - (რომელთაგან ძალიან ბევრი არის მაღალი აკადემიური მოსწრების მქონე) წარმოადგენს „პროფესიული არასრულფასოვნების კომპლექსით“ დათრგუნული კადრების შემადგენლობას, რომლებიც სამსახურებში გაცილებით უფრო წარმატებულები იქნებოდნენ, რომ მათი სტატუსი ხელოვნურად არ ყოფილიყო დაბლა დაწეული. ასეთი რამ არაჰუმანურია, დისკრიმინაციულია, დაუშვებელია და უნდა იქნეს გამოსწორებული.

უმაღლესი განათლების უცხოური ნიმუშების უკრიტიკო გადმოღების ჩვენში გავრცელებული პრაქტიკა ყოველთვის გამართლებულად არ უნდა ჩაითვალოს. ამაზე მიგვანიშნებს ის წინააღმდეგობები, რომლებიც აღინიშნება მათ მიერ პროფესიისა და სპეციალობის გააზრებაში.

კერძოდ, ერთის მხრივ, პროფესიად ითვლება ის სფერო, რომელშიც კურსდამთავრებულს ენიჭება ბაკალავრის ხარისხი. ეს სფერო, როგორც წესი, არის ძალიან ზოგადი და მრავალდარგობრივი, რაც საეჭვოდ ხდის მის ადეკვატურობას და მართებულობას. მაგალითად, სოციალურ მეცნიერებათა კატეგორიას, რომელშიც კურსდამთავრებულებს ენიჭებათ სოციალურ მეცნიერებათა ბაკალავრის ხარისხი (პროფესია), განეკუთვნება მეცნიერების 10-ზე მეტი ურთულესი დარგი, რომლებშიც ერთდროულად თუნდაც მცირედ გარკვეული ადამიანი ძნელი წარმოსადგენია. პროფესია შეიძლება მხოლოდ მეცნიერების ერთ დარგზე იყოს აღმოცენებული. მრავალდარგობრივი პროფესიის მიღება შეუძლებლად ითვლება ადამიანის შესაძლებლობათა საყოველთაოდ ცნობილი შეზღუდვების გამო. მეორეს მხრივ, სპეციალობად წარმოადგენენ იმას, რაც ერთ დარგზე აღმოცენებულ პროფესიას გულისხმობს. ე.ი. ადგილი აქვს გაუმართლებელ წანაცვლებას განზოგადების მიმართულებით, რაც საბოლოოდ უმაღლესი განათლების პროფანაციამდე დაყვანის საშიშროებას შეიცავს.

უმაღლეს განათლებაში ადგილობრივი შრომის ბაზრისთვის ბაკალავრების მომზადების სტრატეგია რაც შეიძლება მეტად უნდა შეესაბამებოდეს ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივ და ეკონომიკურ მოთხოვნებს. ამ მოთხოვნებში იგულისხმება: 1) სწავლაში გადახდილმა თანხამ უნდა გაამართლოს და კურსდამთავრებულ ბაკალავრს უნდა გაუჩნდეს შრომის ბაზარზე მაღალი ალბათობით სამუშაოს მოპოვების შესაძლებლობა; 2) კურსდამთავრებული ბაკალავრების განათლების პროფილი უნდა პასუხობდეს საზოგადოებაში არსებულ პრობლემებს და მათი გადაჭრის გზებისთვის იყოს ადეკვატური; 3) კურსდამთავრებულებს უნდა ეძლეოდეთ სრულფასოვანი უმაღლესი განათლება ბაკალავრიატის საფეხურზე და მისი სტატუსი უნდა იყოს ამაღლებული; 4) კურსდამთავრებულ ბაკალავრებს უნდა გააჩნდეთ სამსახურებში უმაღლესი განათლების სტატუსის შესაფერისი კარიერული ზრდის ღირსეული პერსპექტივები; 5) კურსდამთავრებულ ბაკალავრებს უნდა გააჩნდეთ სწავლის მომდევნო საფეხურებზე საზღვარგარეთ სწავლის შეუფერხებელი გაგრძელების შესაძლებლობა მათი დიპლომების აღიარების საფუძველზე, რომელიც მიიღწევა დიპლომის დანართში ასახული და გამართულ სისტემაში მოქცეული წარმატებით ათვისებული დისციპლინების ერთობლიობით; ანუ საუბარია ყველა იმ მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე, რაც დგება საზოგადოებრივი პროცესების განვითარების სამსახურში და რაც საჭიროდ ითვლება ეკონომიკური პროცესების პოზიტიურ განვითარების ამოცანებთან მიმართებაში. სამსახურების უდიდესი უმრავლესობა წარმოადგენს არა მეცნიერების სხვადასხვა დარგებს, არამედ ადამიანთა პრაქტიკული მოღვაწეობის სფეროებს, რომლებსაც აუცილებლობით არ ესაჭიროებათ სამეცნიერო მომზადების მქონე კადრები. ყველა ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილებას წარმატებით ემსახურება პრაქტიკაზე ორიენტირებული საბაკალავრო სწავლება მოდულური სისტემით, რომლითაც კურსდამთავრებულებს შეიძლება მიეცეთ სრულყოფილი უმაღლესი განათლება და მისი შესაბამისი სტატუსის მქონე დიპლომი. ამის საფუძველზე მათ გაუჩნდებათ ადგიობრივ ორგანიზაციებში ადეკვატური დასაქმებისა და კარიერული ზრდის ღირსეული პერსპექტივები.

საბაკალავრო სწავლების სპეციფიკის დახასიათება ითხოვს გაფაროებულ მსჯელობებს პროფესიისა და სპეციალობის არსის შესახებ და მათ შორის მიმართებების თავისებურების შესახებ.

სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების სისტემა სტუდენტებისთვის სწავლაში ხელის შეწყობასთან ერთად კურსდამთავრებულთა დასაქმებისთვის უკეთესი პერსპექტივების შექმნასაც გულისხმობს. დამსაქმებლისთვის უმნიშვნელოვანესია ის, რომ მისთვის მაქსიმალურად გასაგები გახდეს გამოცხადებულ ვაკანსიაზე პრეტენდენტის განათლების პროფილი. დამსაქმებლები არ იცნობენ მეცნიერების დარგებს (რომლებშიც ხდება კადრების მომზადება) ისე კარგად, რომ კურსდამთავრებულები მიიღონ მათთვის ადეკვატურ სამუშაო ადგილებზე. ამ ამოცანის სწორად გადაწყვეტაში მათ ეხმარება კურსდამთავრებულის დიპლომში (დიპლომის დანართში) საკვალიფიკაციო ჩანაწერი, რომელშიც ნაჩვენებია უნდა იყოს როგორც პროფესია, ისე სპეციალობა. **პროფესია** არის მეცნიერების რომელიმე ერთი დარგის შესახებ ზოგადი ცოდნის გამომხატველი, ხოლო **სპეციალობა** არის პროფესიაში შესული ქვედარგის შესახებ კონკრეტული ცოდნის გამომხატველი. შეუძლებელია, რომ ერთი საგანმანათლებლო პროგრამის ფარგლებში რამდენიმე დარგის საფუძველზე აღმოცენდეს ერთი პროფესია, რისი სამუხარო ფაქტებითაც არის აღსავსე როგორც ჩვენი ისე უცხოური საგანმანათლებლო სისტემები.

პროფესია წარმოადგენს ადამიანის შრომითი საქმიანობის გამომხატველ უმთავრეს (გვაროვნულ) კატეგორიას. ადამიანის ადგილი საზოგადოებაში უპირველეს ყოვლისა მისი პროფესიით განისაზღვრება. პროფესიები შეიძლება იყოს მარტივი და რთული. მარტივი პროფესიების რაოდენობა ათეულობით ათასს აღწევს, ხოლო რთული პროფესიების რაოდენობა შემოიფარგლება რამდენიმე ათეულით. პროფესიის სირთულე დიდწილად მასში შემავალი სპეციალობების რაოდენობით განისაზღვრება. რთული პროფესიების კატეგორიას განეკუთვნება, მაგალითად, ის პროფესიები, რომლებსაც სტუდენტები ეუფლებიან უნივერსიტეტებში. ასეთი პროფესიებია: მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია, ფსიქოლოგია, სოციოლოგია და სხვ. შეუძლებელია, რომ ადამიანი ფლობდეს რომელიმე რთულ პროფესიას ისე სრულყოფილად, რომ მასში არ იყოს საჭირო სპეციალობის გამოკვეთა, რომლის სრულფასოვანი ათვისება უფრო რეალისტურია და შესაძლებელია. როდესაც კეთდება კურსდამთავრებულის დიპლომში და დიპლომის დანართში საკვალიფიკაციო ჩანაწერი სპეციალობის მითითების გარეშე, ეს არის მისი კვალიფიკაციის მხოლოდ ნაწილობრივი ჩვენება. ასევე შეუძლებელია, რომ ადამიანი იყოს რაიმე დარგის სპეციალისტი და არც ერთ პროფესიას არ მიეკუთვნებოდეს. დიპლომში და დიპლომის დანართში მხოლოდ სპეციალობის ჩანერის შემთხვევაში პროფესიის მითითების გარეშე, ისევე ადგილი ექნება კვალიფიკაციის ნაწილობრივ ჩვენებას. ამიტომ სავსებით ადეკვატურია და მიზანშეწონილია ის, რომ ორივე ერთად იწერებოდეს დიპლომის დანართში (რომელიც ადვილად ითმენს კურსდამთავრებულის ინდივიდუალურ გეგმებზე მორგებას), ხოლო დიპლომში კვალიფიკაციის ფორმულირება ხდებოდეს საყოველთაოდ შეთანხმებული წესების დაცვით.

დამსაქმებლის ამოცანებს უფრო მეტად პასუხობს საგანმანათლებლო პროგრამის სპეციალობების ნაწილი. საბაზისო ნაწილი საჭიროა მხოლოდ სპეციალობების ნაწილისთვის მეტი საფუძვლიანობის და სანდოობის მისანიჭებლად, ანუ დასაქმების ბაზრისთვის იგი არის მეორეხარისხოვანი. შრომითი მოწყობის ამოცანების ეფექტიანად გადასაჭრელად აუცილებელია

საბაკალავრო სწავლებაში სპეციალობების ნაწილის პრიორიტეტულად გამოცხადება და ამის სათანადო ადეკვატურობით ასახვა საგანმანათლებლო პროგრამებში. სტუდენტების მიერ „თვითდასპეციალების“ გავრცელებული პრაქტიკა საგნების ტოტალური არჩევითობის სახით სწავლას ორ დიდ დარტყმას აყენებს: 1) დიპლომის დანართში საგნების უსისტემო ჩამონათვალი კადრების ადეკვატური ცნობის საკითხში დამსაქმებლის დემორინტაციას იწვევს, რაც კურსდამთავრებულთა დასაქმების ამოცანების პოზიტიურ გადანწყვეტას აძნელებს; 2) საგნების არჩევაში მუდმივი სირთულეების არსებობის გამო სტუდენტები უმთავრესად კრედიტების დაგროვებას ნებისმიერი საგნების არჩევით და არა მათთვის სასურველი და გამოსადეგი საგნების არჩევით ახერხებენ, რაც მოთხოვნად კადრად სტუდენტის ჩამოყალიბების საქმეს ილუზორულად აქცევს.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, თანამედროვე საბაკალავრო პროგრამები უნდა იყოს გათვლილი პროფილირებულ სწავლებაზე, რომელიც ყველა მაჩვენებლის მიხედვით გაცილებით უფრო უკეთესად პასუხობს როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საზოგადოებრივ მოთხოვნებს. ასეთი საბაკალავრო პროგრამების სტრუქტურაში არსებული სპეციალობების მოდულები (კონცენტრაციები) შესაძლებელს გახდიან იმას, რომ მკვეთრად ამაღლდეს პროგრამების ეფექტიანობა, სწავლების ხარისხი, მაქსიმალურად გაიზალოს მათი პოტენციალი და გაუჩნდეს სწავლისა და დასაქმების უკეთესი პერსპექტივები კურსდამთავრებულ ბაკალავრებს და მუშაობის უკეთესი პირობები პროფესორებს. აღნიშნული მოსაზრებები რომ არ მოვიდეს წინააღმდეგობაში განათლების სისტემაში დღეისთვის საყოველთაოდ დადგენილ და შეთანხმებულ წესებთან, პროფესიის, ძირითადი სპეციალობის და დამატებითი სპეციალობის შესახებ საკვალიფიკაციო ჩანაწერები უნდა კეთდებოდეს დიპლომის დანართში, რომელიც ისედაც ითმენს ვარირებას საგნების არჩევის მექანიზმის არსებობის გამო, ანუ განათლების ინდივიდუალიზების შესაძლებლობის არსებობის გამო, ხოლო თავად დიპლომი უნდა იყოს იდენტური როგორც პროფილირებული, ისე არაპროფილირებული სწავლების შემთხვევებში. არაპროფილირებული სწავლებით მიღებული კვალიფიკაცია უფრო მეტად გამოსადეგია უცხო ქვეყნებში სწავლის გაგრძელებისთვის და საამისოდ დღეისთვის არსებულ საერთაშორისო შეთანხმებებზე მოსარგებად, მაშინ როდესაც პროფილირებული საბაკალავრო სწავლებით მიღებული კვალიფიკაცია მწვავედ აუცილებელია ადგილობრივ ორგანიზაციებში უმაღლესი განათლების მქონე კადრების - ბაკალავრების - ღირსეული დასაქმებისთვის და ასეთივე მათი კარიერული განვითარებისთვის.

ფსიქოლოგიის და განათლების მეცნიერებათა
ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი
გიორგი გოროშიძე